

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 39. stavak 1. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 19. do 23. siječnja 2006. godine donijelo je

ODLUKU

I.

Graditeljska cjelina – **Katedralna crkva posvećena rođenju Blažene Djevice Marije – Mala Gospa u Trebinju** se proglašava nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čine objekt Katedralne crkve, postojeći zvonik i pokretno naslijeđe koje čini jedan kalež.

Nacionalni spomenik je izgrađen na lokaciji označenoj kao k.č. broj 1027 (novi premjer), što odgovara k.č. br. 2564 i 2571 (stari premjer), upisan u zk. uložak broj 3, k.o. Trebinje I, Općina Trebinje, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika ustanovljenog sukladno Aneksu 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 9/02).

II.

Vlada Republike Srpske dužna je osigurati pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnoga spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati financijska sredstva za izradu i postavljanje informacijske ploče sa temeljnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

I. zona zaštite obuhvaća prostor na kojem se nalazi objekt Crkve sa postojećim zvonikom i 1 m oko objekata. U toj zoni su dopušteni konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one čiji je cilj prezentacija spomenika, uz odobrenje ministarstva nadležnoga za prostorno uređenje u Republici Srpskoj i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na razini Republike Srpske.

II. zona zaštite obuhvaća preostali dio parcele k.č. broj 1027 koji nije obuhvaćen I. zonom zaštite. U toj zoni je dopušteno interpoliranje zvonika približnih dimenzija – osnove 4,5 X 4,5 m i visine 27 m. Interpolirani zvonik će biti izveden tako da bude jasno odvojen od zaštićenoga objekta Crkve, minimalno 1 m, da prigodom

stilskoga određenja i prema uporabi materijala bude prepoznatljivo vrijeme njegove izgradnje, a da svojim oblikovnim osobinama ne bude suprotstavljen graditeljskim vrijednostima zaštićenoga objekta Crkve.

III. zona zaštite obuhvaća sve parcele koje graniče sa parcelom zaštićene zone. U toj zoni nije dopuštena izgradnja novih objekata koji bi dimenzijama, izgledom ili na neki drugi način mogli ugroziti nacionalni spomenik.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su oprečni odredbama ove odluke.

V.

Iznošenje pokretnoga naslijeđa iz točke I. stavak 2. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe) iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Iznimno od odredbe stavka 1. ovoga članka, dopušteno je privremeno iznošenje pokretnoga naslijeđa iz Bosne i Hercegovine u svrhu prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje u smislu prethodnoga stavka daje Povjerenstvo ukoliko bude nedvojbeno utvrđeno da to neće ni na koji način ugroziti nacionalni spomenik ili pokretno naslijeđe.

U svojem rješenju o odobrenju za privremeno iznošenje pokretnoga naslijeđa iz Bosne i Hercegovine Povjerenstvo utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat dobra u zemlju, kao i zaduženja pojedinih tijela i institucija za osiguranje tih uvjeta, te o tomu obavještava Vladu Republike Srpske, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

VI.

Svatko a posebice nadležna tijela Republike Srpske, gradske i općinske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih postupaka koji mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII.

Ova odluka dostavit će se Vladi Republike Srpske, ministarstvu nadležnome za prostorno uređenje u Republici Srpskoj, ministarstvu nadležnome za kulturu u Republici Srpskoj, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na razini Republike Srpske i općinskim tijelima uprave nadležnim za poslove urbanizma i katastra radi provedbe mjera utvrđenih u toč. II. – VI. ove odluke i nadležnome općinskome sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII.

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX.

Prema članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općega okvirnoga sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

X.

Danom donošenja ove odluke sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH» broj 33/02, «Službeni glasnik Republike Srpske» broj 79/02, «Službene novine Federacije BiH» broj 59/02 i «Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH» broj 4/03) se briše nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 661.

XI.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Broj: 06.2-2-298/05-11
15. siječnja 2006. godine
Sarajevo

Predsjedatelj Povjerenstva

Dubravko Lovrenović

Obrazloženje

I. – UVOD

Na temelju Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, članka 2., stavka 1., “nacionalni spomenik” je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V. i VI. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za šta ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika donijelo je odluku o stavljanju Katedralne katoličke crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju na Privremenu listu nacionalnih spomenika pod rednim brojem 661.

U skladu sa odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. i članka 39. Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II. – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- podatke o dosadašnjoj zakonskoj zaštiti dobra,
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis i fotografije,
- podatke o intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištenja dokumentacije u sklopu ove odluke.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Graditeljska cjelina Katedralna katolička crkva nalazi se u ulici Njegoševoj broj 2, u centru grada Trebinja. Katedralna crkva se nalazi u neposrednoj blizini gradskog parka.

Glavna osovina Crkve je u smjeru istok - zapad. Glavni ulaz u crkvu je sa istočne strane, a pristup crkvi je ostvaren sa pješačke zone.

Trebinjska (Trebinjsko-mrkanjska) biskupija je jedna od najstarijih biskupija u Bosni i Hercegovini. Prvi puta se spominje u buli pape Benedikta VIII. 1022. godine. Povjesničari nisu suglasni oko određivanja točnih granica biskupije u to vrijeme. Srednjovjekovna Travunija dolazi pod vlast Nemanjića krajem XII. stoljeća, a 1373. godine dolazi pod vlast bosanskog kralja Tvrtka I. Pod pritiskom Nemanjića, biskup Silvije, 1253. godine, bježi u Dubrovnik. Od dubrovačke vlade trebinjski biskupi dobivaju otok Mrkanj za svoju rezidenciju. Po tom otoku počinju se nazivati mrkanjskim biskupima, a od 1436. godine taj naziv se nalazi i u papinim bulama. Naziv Trebinjsko-mrkanjska biskupija se sačuvao do danas.

Poslije pada Bosne (1463.), i Hercegovina pada pod osmansku vlast (1482.). Za vrijeme osmanske vlasti biskupi i dalje imaju sjedište na dubrovačkom području.

Po periferiji grada Trebinja austrijska vlast je izgradila nekoliko pješadijskih kasarni, a u samom gradu je podigla veliku artiljerijsku kasarnu. Osim utvrda u gradu, austrijske vlasti su izgradile i veliki broj utvrđenja na brdima oko Trebinja.

Nakon uspostave austrougarske vlasti u Bosni i Hercegovini, uređena je i katolička crkvena organizacija. Papa Leon XIII. utemeljuje Vrhbosansku mitropoliju, koju sačinjavaju Vrhbosanska nadbiskupija sa sjedištem u Sarajevu, Mostarsko-duvanjska biskupija sa sjedištem u Mostaru i Banjalučka biskupija sa sjedištem u Banjoj Luci. Sv. Stolica daje 1890. godine Trebinjsku biskupiju na upravljanje mostarskom biskupu. Ovakvo stanje u pogledu katoličke crkvene administracije u Bosni i Hercegovini traje do danas.

Današnje granice Trebinjsko-mrkanjske biskupije zauzimaju prostor jugoistočne Hercegovine, i to od rijeke Neretve na zapadu, do crnogorske granice na istoku, te hrvatske granice na jugu.

Gradnja današnje katoličke crkve u Trebinju započeta je 1880. godine, a prva liturgijska služba, kojom je crkva blagoslovljena, služena je 7. lipnja 1884. godine. Crkva je posvećena u čast rođenja Blažene Djevice Marije – Male Gospe.

U isto vrijeme kad i crkva, sagrađen je i objekt župne kuće.

Godine 1904. sagrađene su uz Svetište crkve dvije pomoćne prostorije – sakristije.

Za vrijeme I. svjetskog rata crkva je bila u lošem stanju pa su, 1917. godine, vršene popravke. Tada je izrađen projekt za izgradnju dva zvonika. Lokacija izgradnje zvonika bila je predviđena na istočnoj strani crkve, odnosno na ulaznoj fasadi objekta.

Sadašnji zvonik, koji je manjih dimenzija, a koji se nalazi u dvorištu između crkve i župne kuće, sagrađen je 1928. godine.

Godine 1984. dotadašnja župna crkva župe Trebinje, odlukom Svete Stolice, proglašena je Katedralnom crkvom Trebinjsko-mrkanjske biskupije sa sjedištem u Trebinju, a u povodu 1000 godišnjice postojanja Trebinjske biskupije.

2. Opis dobra

Katedralna crkva u Trebinju je orijentirana u smjeru istok – zapad, sa ulazom na istočnoj strani. Prema konceptu prostorne organizacije, pripada tipu jednobrodne crkve sa transeptom (poprečnim brodom) i polukružnom apsidom.

Vanjske dimenzije crkve iznose: dužina je cca 29,00 m, širina na dijelu transepta je cca 15,50 m, a na dijelu broda cca 9,30 m. Dimenzije unutrašnjeg

prostora crkve iznose: dužina je cca 27,70 m, širina na dijelu transepta je 14,50 m, a na dijelu broda 8,00 m.

Visina crkve, mjerena od zemljišta do početka krovne strehe, iznosi cca 11,80 m, a visina, mjerena od zemljišta do krovnog sljemena, iznosi cca 15,00 m.

Crkva ima masivne zidove, koji su u donjoj zoni debljine cca 90 cm, a u gornjoj cca 70 cm.

Brod i transept crkve su pokriveni crijepom, dok je apsida pokrivena limom. Ispod krovnih ploha nalaze se masivni profilirani kameni vijenci.

Istočna fasada crkve je izrađena od pravilno klesanih kamenih blokova, dok su ostali fasadni zidovi ožbukani i obojeni žutom bojom. Pored istočne fasade, kamenim blokovima obrađeni su i pilastri, koji se nalaze na krajevima vanjskih zidova, kao i sokl, visine cca 50 cm.

Na istočnom zidu crkve nalazi se portal, koji je polukružno završen i uokviren masivnim profiliranim kamenim dovratnicima i nadvratnikom. Vrata portala su dvokrilna, izrađena od masivnog drveta. Njihova dimenzija iznosi cca 1,5 x 2,5 m.

Iznad vrata je velika rozeta, uokvirena masivnim profiliranim kamenim vijencem. Rozeta je zastakljena vitražem.

Na sjevernoj i južnoj fasadi nalaze se po tri visoka, lučno završena prozora. Prozori su uokvireni masivnim kamenim vijencem i zastakljeni vitražem.

U konstruktivnom smislu, objekt se sastoji od zidova i pilastara (polustupova) i lukova, koji se nalaze na dijelu objekta gdje se sučeljavaju zidovi broda i transepta. Pilastri su širine cca 50 x 50 cm i imaju bazu i kapitel.

Da bi se dobio cjelovit središnji prostor crkve, konstrukcija objekta je riješena sa tri velika luka, koji se nalaze na sjevernoj, južnoj i zapadnoj strani objekta. Lukovi se oslanjaju na pilastre. Lukovi, koji se nalaze na sjevernoj i južnoj strani, premošćuju raspon od cca 7,00 m, a luk, koji se nalazi na zapadnoj strani, premošćuje raspon od cca 7,50 m. Na zapadnoj strani, na dijelu gdje se na prostor broda nastavlja prostor apsida, nalazi se još jedan luk, koji premošćuje raspon od cca 6,00 m.

Svaki od ovih pravokutnih dijelova crkve, prostor broda kao i prostor transepta, ima dvovodnu drvenu krovnu konstrukciju.

Prostor apsida je polukružnog oblika, sa radijusom od cca 4 m. Na njezinim zidovima se nalaze tri visoka, lučno završena prozora, ukrašena vitražima. Prostor apsida je ukrašen pilastrima koji nose friz. Na friz se nastavlja oslikana kalota. U odnosu na ostali dio crkve, prostor apsida je podignut za cca 35 cm. U središnjem prostoru apsida je smješteno Svetište sa oltarom.

Sa lijeve i desne strane Svetišta su smještene pomoćne prostorije pravokutnog oblika, čije dimenzije iznose cca 3,5 x 4,0 m. Na sjevernoj strani crkve smještena je sakristija, dok je prostor na južnoj strani preuređen u sanitarni čvor i sporedni ulaz u crkvu. Ovi prostori su prekriveni ravnim krovom i imaju visini cca 2,5 m.

Na ukupnoj dužini istočne strane crkve nalazi se galerija, do koje vodi spiralno stubište, koje je novije izrade.

Unutrašnji zidovi crkve su ožbukani i obojeni žutom bojom, sa pojedinim oslikanim djelovima. Unutrašnjost crkve je ukrašena pilastrima, profiliranim vijencima i kasetiranom tavanicom.

Pod crkve je u cjelini prekriven kamenim pločama.

Vilko Šeferon je tridesetih godina XX. stoljeća oslikao prostor apsida, te pročelje na zapadnom zidu crkve, iznad prostora apsida.

Oslikani prostor apside se može podijeliti na dva dijela, oslikana kalota apside i oslikani friz.

U kaloti apside je predstavljena Bogorodica sa Kristom na nebu. Bogorodica je predstavljena u plavoj haljini i crvenkastom ogrtaču sa floralnim ornamentima. Glavu je pognula prema razigranom nagom Kristu dječaku. Oko njihovih glava su oreoli. Iznad njih je predstavljen sv. Duh u obliku goluba. Lijevo od Bogorodice je predstavljen anđeo kako prinosi model crkve sa dva tornja¹, a desno anđeo koji u desnoj ruci drži grb grada Trebinja. Uokolo je predstavljeno još nekoliko anđeoskih likova po bjeličastim oblacima.

Ispod scene sa Bogorodicom i Kristom, u frizu, u četiri kružnice su naslikani likovi četvorice evanđelista. Na jugozapadnoj strani zida su predstavljeni evanđelisti Luka i Matija sa svojim atributima, a na sjeverozapadnoj strani evanđelisti Ivan i Marko sa svojim atributima.

Pročelje na zapadnom zidu crkve, iznad prostora apside, je oslikano dvjema scenama. Na jednoj je predstavljena scena Krist propovijeda na gori. Nasuprot ove scene je scena susreta Krista sa Petrom u kojoj Krist Petru predaje ključeve.

Prozori apsidalnog dijela su zastakljeni vitražima, na kojima su predstavljeni sv. Anto sa ljljanom u ruci, Blažena Djevica Marija i sv. Ivan Krstitelj. Prozori naosa crkve su također zastakljeni vitražnim staklima, sa predstavama svetitelja ili samo sa floralnim motivima, sa kakvim je naprimjer ukrašena rozeta iznad ulaznog portala. Vitraži su postavljeni u crkvu dvadesetih godina XX. stoljeća.

U unutrašnjosti crkve se primjećuju brojni umjetnički radovi – nekoliko skulptura, kao što su skulpture sv. Benedikta i skulptura Blažene Djevice Marije, te nekoliko slika. Slike su u crkvu donesene iza 1995. godine, a radovi su nekolicine hrvatskih umjetnika, kao što je Đurđica Zanoški – Gudlin, Stipo Ledić, Blaženka Salavarda, Josip Marinović, Leile Michieli – Vojvoda, Katarine Žanić – Michieli, Francina (Franjo) Dolenc, Ljubo Lah, Šime Vulas i Zdenko Grgić.

Zdenko Grgić je za crkvu u Trebinju izradio četiri djela, prikazujući na bakarnim pločama prizore s ljudskim likovima. Zapravo, radi se o četiri prizora vjerskog sadržaja, gdje je na jednoj od ploča predstavljena scena molitve, na jednoj sv. Mihovil, te majka sa djecom i sijač.

Šime Vulas je trebinjskoj crkvi darovao svoje djelo pod nazivom Sunce. Riječ je o reljefu okruglog oblika, iskucanom u bronci.

Đurđica Zanoški – Gudlin, akademska skulptorica i slikarica, za trebinjsku crkvu je uradila I., II. i IX. postaju Križnog puta.

Josip Marinović, akademski skulptor, je u tehnici paljene gline izradio III. postaju Križnog puta.

IV. postaja Križnog puta je rad akademskog skulptora Stipe Ledića. On je predstavio Krista sa križem na leđima u tehnici reljefa u mermeru.

Akademski slikar Ljubo Lah je, tehnikom ulje na platnu, predstavio V. postaju Križnog puta.

VI. postaju Križnog puta, u tehnici mozaika, je uradila akademska slikarica Blaženka Salavarda, dok je VII. postaju, Kristov pad pod križem i XVIII. postaju, skidanje Kristovog tijela sa križa, u tehnici ulje na platnu, uradila akademska slikarica Leile Michieli – Vojvoda.

X., XI. i XII. postaja je predstavljena kao trodijelna slika, triptih. Postaje su izvedene u tehnici mozaika, a rad su akademske slikarice Blaženke Salavarde.

---

¹ Zapravo, predstavljen je model crkve u Trebinju prema projektu iz 1917. godine, koji nije izveden.

Katarine Žanić – Michieli je uradila XIII. postaju, u tehnici ulje na platnu. Na XIII. postaji je predstavljeno skidanje Kristovog tijela sa križa.

XIV. postaja, polaganje Kristovog tijela u grob, je izrađena od keramike, a rad je slikara Francine Dolenea.

U trebinjskoj crkvi se čuva manja zbirka misnog posuđa. Najstariji predmet te zbirke je kalež sa patenom iz 1908. godine, dok su ostali predmeti novije izrade. Zbirka sadrži sljedeće predmete:

1. kalež sa patenom. Izrađen je od srebra, a potom je pozlaćen. Visina kaleža je 26 cm. Na stopi je u tri polja ugravirano 1908., trebinjski katolici, na Blagovijest;
2. kalež (srebrna čaša sa gravurom IHS, gdje je iznad slova H postavljen križ);
3. kalež sa patenom;
4. dvije gostarice na pateni sa srebrnom žličicom. Na jednoj pateni je ugravirano slovo A na dva mjesta, a na drugoj slovo V na dva mjesta;
5. kalež sa patenom na kojoj je ugraviran križ. Na kaležu su ugravirani simboli λ i Ω ;
6. kalež sa patenom. Na postolju kaleža je ugravirano: «1000 godišnjica trebinjske biskupije, Franjevački samostan Mostar». Dakle, kalež je trebinjskoj crkvi poklonjen 1984. godine;
7. kalež sa patenom. Na postolju kaleža u tri kartuše ugravirani su sljedeći likovi: Kristovo razapeto tijelo na križu, Blažena Djevica Marija, sv. Josip;
8. monstranca sa križem na vrhu i ovalnim zastakljenim središtem. Ukrašena je sa četiri staklena kamenčića, dva zelena i dva plava;
9. monstranca sa križem na vrhu i četvrtsatim zrakovljem;
10. pozlaćena pričesna plitica;
11. posuda za tamjan;
12. raspelo izrađeno od bakra i mjestimice pozlaćeno;
13. raspelo izrađeno od bakra;
14. raspelo izrađeno od bakra;
15. raspelo izrađeno od bakra;
16. raspelo izrađeno od srebra sa pozlaćenim Kristovim tijelom;
17. srebreni svijećnjak;
18. relikvijar;
19. relikvijar.

Župna kuća

Objekt župne kuće je smješten zapadno od crkve, na udaljenosti od 4,0 m. Župna kuća je stambeni objekt i sastoji se od prizemlja i kata. Njezine dimenzije iznose cca 12,0 x 8,00 m. Glavni ulaz u župnu kuću se nalazi na južnoj strani i ostvaren je sa pješačke zone, iz Njegoševe ulice. Prozori na objektu su izrađeni od drveta. Sa njihove vanjske strane su postavljene drvene grilje. Iznad prozora I. kata je izrađen kameni profilirani vijenac sa ukrasima.

Uz sjevernu fasadu objekta župne kuće, 1999. godine je dograđen novi prizemni objekt koji ima namjenu garaže. Njezine dimenzije iznose cca 12,00 x 6,00 m. U garažu se ulazi iz ulice Meše Selimovića.

Fasada župne kuće i garaže je ožbukana i obojena žutom bojom.

Zvonik crkve

Zvonik se nalazi u neposrednoj blizini crkve, na udaljenosti od cca 3,00 m. Smješten je na jugozapadnoj strani crkve, uz pješačku zonu Njegoševe ulice. Orijentacija mu je istok – zapad. Njegove dimenzije u temelju iznose cca 3,0 x 3,5 m, dok mu je visina cca 7,8 m. Izrađen je od pravilno tesanih kamenih blokova.

Istočni dio zvonika podsjeća na ulaz u crkvu. Sastoji se iz dva dijela:

- višeg pravokutnog dijela, koji se na vrhu završava zvonikom na preslicu, gdje je smješteno zvono,
- nižeg, koji predstavlja portal i završava se malim dvovodnim krovom. U portalu se nalazi prostor koji predstavlja imitaciju vrata sa profiliranim kamenim ramom i rozetom na vrhu.

Zapadni dio zvonika podsjeća na apsidu crkve. Na njoj se nalaze vrata. Donji dio apsida je izrađen od kamenih blokova, a gornji je ožbukani i bojen žutom bojom. Apsida je pokrivena limom.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Na Privremenoj listi nacionalnih spomenika, Katedralna katolička crkva Rođenja Blažene Djevice Marije u Trebinju upisana je pod rednim brojem 661.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Podaci o istraživačkim i konzervatorsko-restauratorskim radovima dobijeni su od župnika crkve.

- Godine 1904. sagrađene su uz Svetište crkve dvije pomoćne prostorije-sakristije.
- Godine 1917. su vršene manje popravke.
- U ožujku 1917. godine je izrađen projekt za izgradnju dva zvonika. Predviđeno je da se zvonici podignu na istočnoj strani crkve, odnosno na ulaznoj fasadi objekta. Potpis arhitekta nije čitak. Vidljivo je sljedeće: .... Koch... Međutim, u Arhivu Bosne i Hercegovine stoji da je projekt zvonika Katedralne crkve u Trebinju izradio Karl Paržik 1913. godine. (*Sarić, Štimac, Kujović, 2005.*)
- Godine 1928. izgrađen je sadašnji zvonik.
- Godine 1999. uz župnu kuću je sagrađen prizemni objekt garaže.
- Godine 2000. izvršena je restauracija fasade crkve, enterijera kao i župne kuće.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na terenu, u prosincu 2005. godine, ustanovljeno je da je objekt Katedralne crkve, župne kuće i zvonika u dobrom stanju.

III. - ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenikom («Službeni glasnik BiH», broj 32/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Povijesna vrijednost

C. Umjetnička i estetska vrijednost

C. I. Kvaliteta obrade

C. III. Proporcije

C. IV. Kompozicija

D. Čitljivost

D.II. Svjedočanstvo o povijesnim mijenama

E. Simbolička vrijednost

E. I. Ontološka vrijednost

E. II. Sakralna vrijednost

E. III. Tradicionalna vrijednost

E. IV. Vežanost za rituale i obrede

E. V. Značaj za identitet skupine ljudi

F. Ambijentalna vrijednost

F.III. Objekt ili skupina objekata je dio cjeline ili područja

G. Izvornost

G.I. Oblik i dizajn

G.III. Namjena i upotreba

G. V. Položaj i smještaj u prostoru

G. VI. Duh i osjećanja

Sastavni dio ove odluke su:

- kopija katastarskog plana,
- z.k. izvadak, posjedovni list,
- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja Katedralne crkve u Trebinju nacionalnim spomenikom, korištena je sljedeća literatura:

1954. Kreševljaković, Hamdija, Kapidžić, Hamdija, Stari hercegovački gradovi, Naše starine II, Sarajevo, 1954., 9.-21.

1988. Puljić, Ivica, Tisuću godina trebinjske biskupije, Vrhbosanska visoka teološka škola, Sarajevo, 1988.

2005. Sarić, Sajma, Štimac, Vera, Kujović, Mina, Izložba «Projekti (skice i planovi) sakralnih objekata u fondovima Arhiva Bosne i Hercegovine 1878-1918», Sarajevo, 2005.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Alisa Marjanović, diplomirani inženjer arhitekture,
saradnik za spomenike graditeljskog naslijeđa
u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika*

Učesnik u istraživanju i izradi Prijedloga odluke

*(autor dijela o pokretnom naslijeđu):
Slobodanka Nikolić, profesor geografije i etnologije,
saradnik za pokretno naslijeđe
u Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika*